

ГОДИНА

БРОЈ

6

ВОЈИН

2

1869

10. Јануара.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРВЉУЈЕ Драгашевић, официр.

Како се пешадија може да помогне, кад стоји под артиљеријском ватром. — Критички преглед Наполеоновог похода на Русију 1812 године. — Новине и ситнине. —

Како се пешадија може да помогне, кад стоји под артиљеријском ватром.

Написао П. В-ој.

(Свршетак.)

Али овим ми нисмо никако нагани бацити сенку на значај и важност спремања бојнога поља инжењерским начином, већ баш на против, ми потпуно знамо и велимо: при увећаној снази артиљеријскога и ручнога оружја, при брзини маневровања, — све што само може ослабити случајност, све што може ојачати снагу обране, уставити или задржати противника: треба да добије сада још веће важности но пређе.

Ово што сад рекосмо, може коме лако изгледати, да је противречно ономе, што горе рекосмо; али ту нема никака противуречја.

Пољско утврђење, као и сваки земљишни предмет, село, шума, сад итд. може се и треба да сматра као тачка, којом, кад би је заузели, могли би владати свом околином, коју ватра захватити може. Рад ове последње цели, требало би шанцу дати и

што артиљерије. Што се тиче непосредне његове заштите, то не треба у њ смештати ни резерве, па ни потпоре низу; много је боље држати их у близини гдегод, као што се то чини с резервама при обрани села, само је овде још згодније, што кретање у шанцу није тако мучно, као што је то тешко густим одељењима кад су у селу, саду, шумици итд.

Дакле, из онога што под 6 рекосмо, заједно са овим последњим, можемо извести два закључка у смислу карактера пољских утврђења најновијега доба:

1) Ови шанчеви треба да су увек отворени, ма колико да се говори у корист затворених.

2) Они ће без икакве сумње имати облик батерије са примакнутом или нешто истуреном напред траншејом или ровићем за стрелце (тако звани „ложмани“). И доиста, такви су и били шанчеви, које подигоше Аустријанци на бојноме пољу код Кенигреца. У осталом, могу се каткад правити и засебне батерије и засебни стрељачки ровови.

На послетку 7., Јестанствени заклони, сакривајући размештај војске, савршено је осигуравају од артиљеријске ватре. Жлебним топовима гађати на претпостављене белеге, савршено је некорисно.

Но ово што ми предлажемо, није никака новина: нове су само подробности и закључци, које условљавају извесне особине оружја, а по томе, гледећ' на пређашње прилике користења тим средствима, ми то можемо сматрати за са свим практично и потпуно згодно. *)

Ми смо казали, како је тешко батерији при-

*) Опоменимо се бар Новорускога драгунскога пука код Курјук-Дарије, неких баталијуна под Кареом....

метити: стоји ли или се креће њен противник; али кад се то стање са стране гледа, много је видније, и низ, који обавија батерију, треба из једна да прати кретања и у опште радње противникове (особито одељења његова у густоме строју), те да о свему што је приметио јави артиљерима.....

У опште дакле, при садашњем стању оружја, вазда важно узајамно помагање, добија још виши значај, не само као помоћ делом но и речју. То натерује офицере из сва три рода оружја, да се потруде да јасно сазнају особине свакога рода војске, како свога тако и противниковога. Дакле, теоријско образовање и честа укупна вежбања сва три рода војске, треба да обрате на се потпуну пажњу официра, колико ту обоје стоји у њиховој власти. Што се тиче укупних вежбања, она не зависи од свакога официра, а могу се и да не чине увек; но за то теоријско спремање треба да се сада призна за **службену обвезаност**, и то не ће бити сувишно.

Ми нарочито ударамо гласом на ову тачку, јер има још много људи, који другаче мисле, и који гледају на ствар војно-теоријскога обрвовања као на нешто ништаво, некорисно.

По мњењу те господе, знај само правила свога оружја — и ствар је у вапи; све ће се остало добити тврдоглавом смелашћу у **практици**. Не богме; при гломазној савршеној војној тактици, **практика** је у кругу радње нижег официра, потчињенима, веома скупа, и с тога нам и преко воље долазе на памет оне речи пуковника Драгомирова: „**пусть лучше офицеръ изъ книжки узнаеть все то, что необходимо.**“

L'art militaire est un art qui a des principes qu'il n'est jamais permis des violer“ *) говори Наполеон I. (Maximes de guerre. Pensées §. 66, p. 230), и то не треба да се заборавља, као што се, на жалост, то дешава доста често. У свакој прилици мисао: од чега се не можеш сачувати, то треба знати — истинита је без сваке сумње.

Ужице, Септембар 1868.

С рускога З.

Критички преглед Наполеоновог похода на Русију 1812. године.

Од М. Богдановића.

(Наставак.)

Пребацују много Наполеону, што је заратио у половини Јуна место у почетку Маја, те је тако изгубио шест недеља, а могао би иначе да сврши све са једним походом. Па и да је Наполеон отпочео дејства шест недеља раније и да је заузео Москву у половини Јула, какве би тада користи имао? Да одступи ваља да преко Њемна раније и да избегне незгоде зимњег похода? Ову негативну целъ могао је Наполеон и овако постићи, и ако је у Москву ушао у почетку Септембра тек, само да се није задржавао тамо месец дана и да није изгубио скоро целу недељу дана у узалудном дивизању к Малојарославцу. Или мисли се можда да би он, заузев Москву у половини Јула, упутио се Петрограду и освојењем Северне столице принудио цара Александра, да пристане на мир; али онда би за

*) „Војно искуство има својих корених правила, која не треба никад кварити.

ким пошла руска главна војска а с крила дејствовао би противу њега корпус Витгенштајнов. А још веће би незгоде имао на томе путу отуда што је предео тај врло мало насељен, па му војска не би имала шта јести, а руски магацини, који су тамо били понамештани, при првом појаву непријатеља би ли би уништени. Па и да допустимо мисао, да би он успео на походу од Москве к Петрограду и да одбије руску војску и да нађе за своју све што му је требало, шта би радио, и какве би користи имао, кад би Петроградом овладао? Без сумње тиме би увећао штету Русима, али себи неби могао ништа помоћи; цар Александар није од своје воље заратио, него је принуђен био, да силу силом одбије, па зато се био и решио, да борбу продужи, па ма чега га то стало; на позив његов народ руски није жалио ништа само да одржи независност, част и славу своје отаџбине; у таквим приликама Наполеон никако није могао да постигне жељну мету па баш и да је заузео и целу Русију и да је опљачкао не само Москву него и Петроград.

Наполеон са уређеном бистроћом ума предвидио је, да ће Руси, војујући у својој земљи, бити у превази, па зато је још одма у почетку гледао, да изазове главни судар. Макијавело каже: „победа исправља сваку погрешку.“ Наполеон је у томе био убеђен сопственим искуством: толико пута се он једном само одсудном победом извлачио из најтежих прилика. Руски ђенерали увидели су потребу да одступају, али су се слабо бринули о томе, да непријатељу даље упадање у земљу прекрате: отуда је приметна нерешивост у дејствовању руске вој-

све; али утицај Барклаја де Толи спасао је руску војску и није дао Наполеону да пожање победне лаворике још на првом кораку у Русију. Кад није могао да успе да разбије Русе у једанпут, задржао се у Вилни са гардом и још нешто остале војске скоро три недеље. Тако дуго задржавање на једном месту и нерадња Наполеона морала је ослабити енергију војске, која је била послата, да Русе гони. По томе дакле немају право они, што окривљују Наполеона, да је војску своју на путу од Дрисе к Витепску изнурио јаким маршевима. Маршеви су ти били врло умерени. Но Француска војска била је изложена другим незгодама: путови су од кише са свим искварени били, оскудица у рани узастопце је Французе пратила и врућина је веома велика била. То су дакле главни узроци, што је војска Наполеонова већ до Двине знатно ослабила била. Маршеви руске војске а особито друге били су много већи, па опет Багратион није успео да се с Барклајем сједини ни преко Минска који је тада био заузет само са шест хиљада људи предводнице из корпуса маршала Давута; ни преко Мохилова, пред којим је био маршал само са једним делом своје војске. На сву прилику Багратион би могао да се с Барклајем сједини, да је одма ишао на Минск или да је свом силом напао Маршала кад Салтановке. Али с тога што није имао поузданих извештаја о непријатељу, Багратион није могао да ради енергично него се окренуо Смоленску.

При одступању руске војске к Двини и Дњепру било је неколико бојева између заштитница, у којима су већином Руси побеђивали, а то с тога, што су

земљиште познавали, а Французи су радили онако као на памет. Ови бојеви подржавајући дух и храброст руске војске обмањивали су Наполеона призраком одсудног судара. Што је даље продирала француска војска, тим јој је теже било снабдевати се нужним потребама, и тим су брже расли губитци. Немотрећи на велики број чиновника провијантске и комесарске управе, није било могуће никако уредити правилно снабдевање војске раном, обућом и оделом, и потOME французи су трпели у свему највећу оскудицу а огромна слагалишта у Литви и Белорусији разграбили су њиови сопствени људи или су допала у руке руској војсци.

Међутим док је Наполеонова војска продревши далеко у Русију приметно малаксавала, цар Александар подигао је био обитаоце обадве престолнице и околних још шестнајест губернија. Жртве што су сви сталези руски на олтар отаџбини приносили, биле су огромне. Осим обичног броја новака било је које козака које других на 300.000 војника и добровољних прилога искупљено је на сто милијуна рубаља. Народни војници, где год су се с непријатељем сударали, борили су се храбро; али устројством и тактичким изображењем, нарочито су се одликовале Петроградске чете. По мњењу искусног и вештог ратника Багратиона и организатора руске војске Толетог ова народња војска није била у стању да се сама бори са регуларном, но вредила је само измешана са изученим војницима.

У исто доба, кад је народ почео устајати и западна војска успела је да се сва искупи код Смоленска, и ако је Наполеон свакојако гледао, да то

препреди. Одступање те војске од границе до Смоленска скопчано је било са великим тешкостима; особито је трудан био поход друге војске, која је за 45 дана прешла око 150 сахата. Обадве руске војске имале су штете на 34000 људи. Главна пак Француска војска осим корпуса и одреда Домбровсковог изгубила је била на 100.000 људи. Дакле у времену од почетка рата до долазка у Смоленск непријатељ је имао више штете него Руси, а то не због јавих маршева, него због оскудице у рани, због пљачкања и због тога, што је дисциплина јако попустила била.

У битци код Смоленска Наполеон навали на утврђену варош мислећи да изазове главни судар; али Барклај у пркос општем мишљењу одступи веома сложном маневром, а Наполеон није се том његовом погрешком користио, те тако није никако ни био код Валутине горе, где је био доста жестог бој.

Не мотрећи на превелике заслуге у томе рату Барклаја де Толи, прилике донеше, те се он мораде уклонити са заповедништва и заступи га Кутузов. Овај је стекао био велико име у рату с Турцима и имао је поштовања и поверења у народу. Њему је испало за руком, да заврши дело, које је Барклај започео. Није било никако могуће уступити Москву бадава; па с тога веројетно је, да би се и Барклај упустио био у битку за обрану старе престолнице. И Кутузов не имајући куда упустио се у битку, у којој храброст војске и вештина мањих старешина накнадише бројну мањину и поправише погрешке учињене првим распоредом војске. Штета је са оба-

две стране била велика, по Руси су имали сретства да своју војску попуне пре него непријатељ, који се од својих депова много удалио био. Осим тога Бородинска битка имала је корисног утицаја на дух народа и војске: лукави Кутузов јављајући о битци представио ју је као победу. Простодушни Барклај казао би истину и тада би вест о изгубљеној битци заједно са губитком Москве поразила руски народ и ослабила енергију у спремању за одбрану.

Наполеон одржавши нерешену победу код Бородине, упутио се био Москви. До 1812. год. у свима ратовима, које је водио, имао је обичај после одржане победе да иде у право престолници и одакле да предлаже непријатељу услове мира. Само у Шпанији одржавши неколико славних победа и узевши престолницу није могао да прекине крваву борбу па приписујући ту несрећу погрешкама својих ђенерала а рачунећи на своју војску, с којом се тако славно борио по ђерманији и Италији, надао се, да ће после победе код Бородине и освојење Москве и целу Русију покорити.

Јако се варају неки што говоре да би Наполеон успео у свом исполинском предузећу, да дошавши до Смоленска није ишао ома к Москви, него да је ту остао до пролећа, па да прогласи Пољску независном, да подигне народ у Литви на оружје, да построји магацине и да их обезбеди утврђењима. На то примећавајмо: 1) Судаћи по незнатном броју за оружје способних људи у Литви и по томе, што је народ према Французима јако охладнио био, није се никако могло рачунати на Бог зна какву помоћ од народа. Што се тиче Пољске, — да је прогласи

независном државом у пређашњим њеним границама, — ни то није могао, јер би увредио Аустријску владу, којој је много био обвезан и по сродству са хасбуршким домом и по неким политичким рачунима; 2). Да је Наполеон и остао на Дњепру, како би разредио своју војску на зимовник? Да је остави на скупу у биваку, претрпела би беде онаке исте као што је после при одступању к Њемну; да је разреди опет по селима, било би још горе, јер је са свију страна био опкољен руским четама и ове би га сваки час нападале и узнемиривале, и и главна руска војска не би на миру стајала. Еле на сваки начин доста чудно изгледа то, што неки криви Наполеона због не радње (кратког одмора војске) и због усиљених маршева, који су били скопчани с великом штетом не толико због брзине двизања колико због оскудице у рани и слабе дисциплине.

Победа код Бородина и пут к Москви Наполеона је доста скупо стао: код Смоленска имао је 200.000 војника, а кад је дошао у Москву једва да је било 100.000. Па и опет превага у снази била је на његовој страни: али руској војсци хитале су у помоћ јаке резерве и тако се примицао час, кад ће превага да пређе на страну Руса. Наполеон је хтео да спречи ојачавање руске војске закључењем мира на условима, које он предложи. У тој нади ишао је он к Москви; у тој нади је остао у Москви месец дана очекујући успех започетих преговора. Али дан је за даном пролазио; руска се војска у Тарутинском стану непрестано умлажавала, народње руске чете непрестано су нападале непријатељску војску и наносиле јој огромне штете. У шестнајест

оближњих губернија, народ је био устао на оружје с образована је народна војска која се истина није могао да мери са регуларном у тактичном образовању, али јој ни мало у храбрости уступала није, а не стајући ни паре правителства могла је принети велике користи. Цела Русија обратила се била у велики војнички стан, који је претио да прогута смелог завојевача, који се усудио да наруши вековну неприкосновеност руске земље. Већ непријатељски корпуси, који су била за леђима „велике војске“ нису могли одолети руској сили. Наполеон мало по мало губио је наду на закључење мира и задржаво се у Москви само с тога да сакрије своју немоћ од непријатељице му ђерманије.

Решивши се најпосле да одступи, Наполеон се крене да обиђе Тарутински стан новим калушким путем к Малојарославцу. И да је он ка тој тачци ишао брзо као обично, може бити да би и стигао тамо пре Кутузова, јер и овако у мало што то није учинио. Све што се после тога догађало, објаснава се сувишном опрезом и Наполеона и Кутузова: Наполеон наодећи се у шкрицу није хтео далеко од извора својих средстава да изложи и себе и своју војску случају главне битке и волео је да сачува снагу своју, те да може уредно да одступа; а Кутузов избегавао је непријатеља и гледао да му ослаби и уништи војску не пуштајући се у главну битку.

Кад је пак Кутузов с главном војском приспео у Малојарославац, онда су на његовој страни биле и користи заузетог положаја и превага у снази: непријатељ је могао да напада руску војску само

www.uns.ac.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА

ВИБЛИОТЕКА

тако, да колоне изводи из вароши, која је сва била у пламену и да се постројава за бој под ватром руских батерија, које су брисале укрстном ватром сво земљиште пред собом. Па и опет не гледећи на толике користи руске војске, Кутузов је одступио за један читав дан Калушким путем, и да је Наполеон за њим пошао, онда би на сву прилику Кутузов, не имајући згодног положаја код Детчина и Гончарова одступио иза Оке, и Наполеон би могао не само да заузме Калугу, него и да се окрене Смоленску најкраћим и још не опустошеним путем на Елну. Одступањем пак обратно к Боровску и даље Можайску, изгубио је све ове користи и војска је клонула, јер је увидела, да Наполеон већ не сме више у никакву битку да се упушта.

Кутузов је врло вешто управио своју војску споредним путем, да непријатељу пут пресече; али зато, што се споро двизао, није могао да се користи тим удесним својим положајем: само нека лака одељења гонила су Французе к Можайску и Гжатску; главна пак руска војска изишла је на једну висину с непријатељем већ кад Вјазме; војску маршала Даву'та напала је тамо била предводница руске главне војске, али ју је избавио вице-краљ и она је продужила одступање к Смоленску. На путу од Гжатска к Вјазми Француска је војска сву рану што је имала, већ потрошила била; оскудица у рани и велики маршеви изнурали су војску. Одма како су французи из Вјазме изишли, пао је први снег и ноћу између 25-ог и 26-ог Октобра била је јака ладноћа — до 18°R и више — и трајала је тако шест дана, докле се Француска војска у Смо-

ленску искупила. Утицајем глади, ладноће и умора и жестоким терањем Платовљевог казачког одреда растројена је и ослабљена непријатељска војска; узалуд је била нада одморити се и наћи што ране у Смоленску. И ако је од Смоленска ладноћа мало попустила, опет од кише и влаге претрпели су велике патње изнурени, голи, боси, и гладни Французи. Наполеон сад подели своју војску у више ступања и један по један одашиљао је све после 24 сахата а тиме је још већма отежао и тако већ незгодан положај. Кутузов гонећи с крила могао је овако једно по једно оделење да одсече и свако за се да разбије, и са главном војском налазио се само на један сахат далеко од главног пута у то време, кад још нису били прошли корпуси Даву'та и Неја: али радећи као обично врло опрезно упустио је прилику, да сасвим разбије Наполеона. Но и опет после боја код Краснога, где је непријатељ разбијен био, може се казати, да је престала суштаствовати војска, коју је сам Наполеон лично предводио.

Даље одступање остатака непријатељске војске к Березини, морало је бити веома брзо, с тога је јако изнурена и ослабила. Немају право они, што кажу, да је Кутузов погрешио, што је дао одмор главној војсци у Копису: а зар да трчи за непријатељем и да мучи своју војску, кад је Наполеонова већ сасвим растурена била?! Ми кажемо, да то није требало, јер на Березини Руси су имали довољно војке, само што нису сложено радили; Кутузов дакле требао је тада да буде не у Кописи већ тамо, где се мислило последњи удар непријатељу нанети. Наполеон је обмануо Чичагова, ал није знао, да је руска

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

војска далеко од њега била, те да пређе ниже Борисава; и да је то учунио, оснажио би се јаким подкрепљењима и положај би му био много бољи него при одступању на Студјанку и Зембин. Дакле — и Чичагов — и остали руски ђенерали — имали су право, што су мислили (и ако су се варали,) да ће Наполеон на сву прилику ниже Борисова прећи. (Свршиће се.)

Новине и ситнине.

1. Јануарија 1869 произведени су:

Подполковник инџињеријски, Министар војни г. Јован Бели-Марковић за инџињеријског полковника;

Подполковник пешачки г. Милосав Јоксић, за пешачког полковника;

Штабни капетан I. класе Милојко Лешњанин, за штабног мајора;

Инџињеријски капетан I. класе Коста Протић, за инџињеријског мајора;

Артиљеријски капетани I. класе: Милутин Јовановић. Нићифор Јовановић, Велимир Стефановић, Арсеније Станојевић и Тихомиљ Николић, за артиљеријске мајоре;

Пешачки капетан I. класе Марко Катанић, за пешачког мајора.

9. Јануара 1869. год. у три часа после подне, походио је наш Светли Кнез, са господом Намесницима и председником државног савета у пензији г. Стевчом Михаиловићем, нашу војну академију. —

Дочебан од министра војеног, управитеља школе и свију школских професора, — походио је кнез пре-

давања артилерије и хемије. Професор хемије показао је неколико експеримената из ове науке пред високим гостима.

Исто тако показано је неколико експеримената и из физике, а за тим су питомци, управљани професором гимнастике, веџбали се у борењу и скакању.

Кнез је још походио школску библиотеку и кабинет модела фортификаторних и грађевинских.

При уласку у школу поздравио је кнез питомце школе од прилике овим речима:

„Другови!

„Дошао сам да се познам с вама. И ви и ја учимо се у истој цељи, а на име у тој, да се спремимо, како ћемо припомоћи, да се не само очува и развије ово, што су нам стари наши стекли, но да још што и привредимо своје драгом народу. Знајмо за времена: што год будемо боље учили, то ћемо поузданије моћи испунити свој задатак.“

Пошто се управитељ школе одазвао, у име питомаца својих, Његовој Светлости, војни министар изговорио је питомцима ове речи:

„Највиша ова посета знак је благовољења и особите пажње, коју поклања наш млади кнез овоме заводу и вама, својим младим војницима.“

„Војници по својој особитоме позиву и по својим нарочитим предањима привезани су за личност владаочеву више но икоји други разред у држави.“

„Ово мора и треба да буде у много већој мери онде, где владоци поклањају толико пажње војсци, како су то чинили вазда у нас Обреновићи и како вам то ето и сад засведочава наш кнез, овај млади огранак тако славне лозе.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

„Не сумњамо ни најмање, да ваша млада срца греје ватра љубави и оданости према кнезу и отаџбини, јер је таква ватра својствена младалачкој нарави. Али једина љубав и оданост није довољна да би могли послужити кнезу и отаџбини са ползом и онако како би и сами желели.“

„Зато је још нужно знање и наука, а овде ето имате прилике да то знање, ту науку себи прибавите.“

„Прионите дакле на то свом младалачком снагом вашом, па да тако, укрепљени знањем и науком, а одушевљени љубављу и оданошћу према кнезу и отаџбини, будете у стању ступити у борбу са славу ммена Обреновића, за славу младог кнеза и за срећу и добро наше отаџбине; да можете са поуздањем ићи напред ускличући: Живио кнез Милан!“

На то су се питомци громко одазвали у неколико пута са Живио кнез“ а министар настави на то: „Јест, живио и доживио да нас поведе напред да још што, како сам рече, привредимо своме драгом народу. Живио!“ На што је орило се непрекидно: „Живио! живио! живио!!!“

Г. Светислав Ковачевић, питомац војничке школе у Београду, поклатио је читаоници Свилајначкој лист „Војин“ за целу ову 1869-ту годину.

На овом поклону читаоница Свилајначка изјављује поменутом г. Светиславу топлу благодарност.

Из заседанија читаонице Свилајначке № 5. 10. Јануарија 1869.